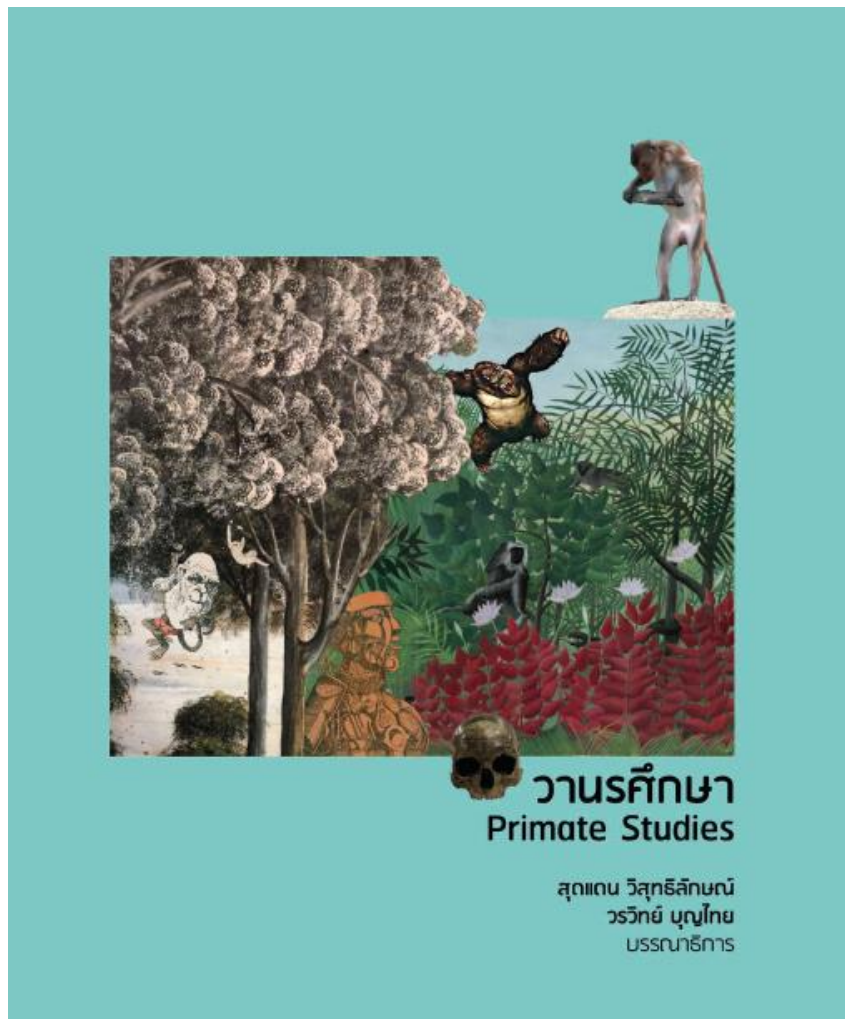

SERIES มานุษยวิทยาพันมนุษย์

“วานรศึกษา” (Primate Studies)

สุดแดน วิสุทธีลักษณ์ และวรวิทย์ บุญไทย บรรณาธิการ

หนังสือวานรศึกษา มีให้บริการที่ห้องสมุด ศมส.

การศึกษามานุษยวิทยาพันมนุษย์ เป็นกระบวนการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง และการดำรงอยู่ของมนุษย์และสิ่งที่มีใช้มนุษย์ วัตถุสิ่งของ สิ่งสาราสัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต่างสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ฟังพากัน และมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยไม้มกมนุษย์เป็นศูนย์กลาง หรือมองว่ามนุษย์เหนือกว่าสรรพสิ่งอื่น เป็นการศึกษาแนวระนาบที่สรรพสิ่งมีสถานะเท่าเทียมกัน เสมอกัน

หนังสือ “วานรศึกษา” (Primate Studies) ซึ่งจัดพิมพ์โดย พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ เจลินพระเกียรติ ร่วมกับห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยากายภาพและชาติพันธุ์วิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวานร หรือลิง

ทั้งในมุมมองด้านวิทยาศาสตร์และมานุษยวิทยา เพื่อให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และเข้าใจความสัมพันธ์กับมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกันในแง่วิวัฒนาการ และการพึ่งพาอาศัย และมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้รวมบทความของนักวิชาการที่ศึกษาสิ่งทั้งในฐานะนักวิทยาศาสตร์หรือนักชีววิทยา และนักมานุษยวิทยาที่เป็นที่รู้จักในวงวิชาการ เป็นหนังสือที่พยายามอธิบายเชื่อมโยงมุมมองด้านวิทยาศาสตร์และมานุษยวิทยาให้เกี่ยวโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือสิ่งในฐานะของสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในอันดับ Primate และสิ่งในฐานะที่เป็น “เครื่องมือ” สำหรับการทำความเข้าใจมนุษย์ในบริบทต่างๆ เช่น สิ่งที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ พฤติกรรมและสังคมของสิ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกับมนุษย์ หรือมิติทางเพศของผู้ศึกษาสิ่ง เป็นต้น เป็นการศึกษาข้ามศาสตร์ หรือ การศึกษาแนวสหวิทยาการ ภายใต้แนวคิด “ชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายชาติพันธุ์” (Multispecies Ethnography) ที่ผสมผสานแวดลอมศึกษา สัตว์ศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมานุษยวิทยาเข้าด้วยกัน เพื่อทำความเข้าใจสิ่งหรือวานรในแนวระนาบโดยไม่ได้แยกมนุษย์ และสัตว์กลุ่มไพรเมต (primate) อื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ออกจากกัน เนื่องจากมนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์ตระกูลไพรเมต (primate family) เช่นเดียวกับสิ่งหรือวานรอยู่แล้ว

หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจ คือการหยิบเอาความรู้ที่กระจัดกระจายจากศาสตร์ต่างๆ มารวมกัน นำเสนอจากมุมมองหลายศาสตร์หลากสาขา เพื่อให้ผู้อ่านได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งหรือวานรที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่อดีตอันไกลโพ้นจนถึงปัจจุบัน ประกอบไปด้วยบทความต่างๆ 8 บทความ ดังนี้

1. บทความ “Primate & Me สู่ Ethnoprimateology: การสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัว โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร

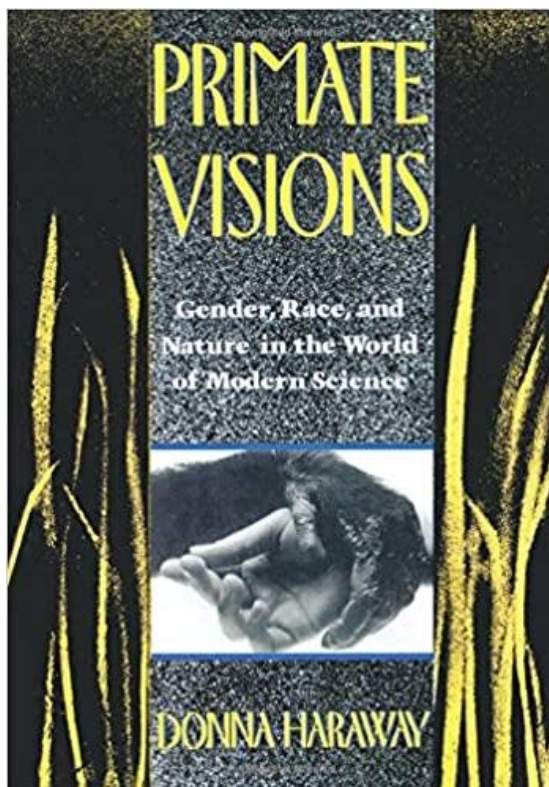
นำเสนอเรื่องเล่า ประสบการณ์ชีวิต และการศึกษาวิจัยของตน เริ่มจากชีวิตวัยเด็กที่ได้มีโอกาสสัมผัสใกล้ชิดกับเพื่อนที่แตกต่างหลากหลาย ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เนื่องจากเรียนในโรงเรียนคริสต์ ขณะศึกษาในระดับปริญญาตรี โท เอก และจบออกมาเป็นอาจารย์และนักวิจัย มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนกับเพื่อนนักศึกษา นักวิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษาชาวต่างชาติทั้งเวทีวิจัย และเวทีเสวนานานาชาติเกี่ยวกับ Primate ผู้เขียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของชะนีมงกุฎ (H. pileatus) ที่อุทยานแห่งชาติเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี และแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำงานวิจัยภาคสนามระดับปริญญาเอก ณ ประเทศเวเนซุเอลาเกี่ยวกับลิงคาปูชิน เมื่อกลับมาทำงานในประเทศไทยเริ่มสนใจงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากเห็นว่าเป็นประเด็นร่วมสมัยและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ ขณะที่ทำงานด้านอนุรักษ์ในพื้นที่ มีโอกาสพบปะ เรียนรู้ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในประเทศไทยและลาว ได้รู้จักวิธีการทางมานุษยวิทยา โดยการนำ Ethnography มาศึกษาและทำความเข้าใจไพรเมต สนใจวิถีชีวิตของเผ่าพันธุ์อื่น หรือกลุ่มคนอื่นในสังคมที่มี

ความคิดและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน สนใจคนที่ศึกษาไพรเมตในมิติของมานุษยวิทยามากขึ้น

2. เพศ เพศภาวะและไพรเมตวิทยา โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี

บทความนำเสนอข้อถกเถียงประเด็นไพรเมตศึกษาและสตรีนิยม ได้แสดงจุดเปลี่ยนทางแนวคิดเดิมที่ได้รับอิทธิพลของแนวคิดของชาร์ลส์ ดาร์วิน เรื่อง The Descent of man ซึ่งเชื่อว่ามี ความต่างทางธรรมชาติระหว่างชายและหญิงที่ทำให้เพศชายมีวิวัฒนาการไปสู่การเป็นนักรล่าที่ใช้กำลัง ในขณะที่เพศหญิงมีวิวัฒนาการไปสู่การเป็นผู้เลี้ยงดู นำไปสู่บทบาททางเพศที่แตกต่างกัน เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากมุมมองชายเป็นศูนย์กลางในไพรเมตวิทยายุคต้นของสังคมตะวันตกช่วงกลางทศวรรษที่ 20 ซึ่งเต็มไปด้วยอคติทางเพศอย่างเห็นได้ชัด บทความนี้สืบสาวประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง เพศภาวะ กับไพรเมตวิทยา โดยนำเสนอผลงานของนักไพรเมตศึกษาสตรี เพื่อแสดงให้เห็นจุดเปลี่ยนทั้งเชิงแนวคิด กรอบการวิจัย และปฏิบัติการภาคสนาม ซึ่งเปลี่ยนมุมมองวิวัฒนาการของไพรเมตมาสู่การให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก ครอบครัวฝ่ายมารดา และนำเสนอวิธีวิทยาใหม่ๆ ในการศึกษาไพรเมตที่หลุดพ้นจากกับดักของความเป็นเพศ และอิทธิพลของมนุษย์เป็นศูนย์กลางอีกด้วย

3. ทศนาวานร: คิงคอง ระเบิดปรมาณู คลิตอร์ริส และชีวิตพ้นทางโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร วิเคราะห์หนังสือเรื่อง Primate visions: gender, race, and nature in the world of modern science เขียนโดย ดอนนา ฮาราเวย์

หนังสือเรื่อง Primate visions: gender, race, and nature in the world of modern science เขียนโดย ดอนนา ฮาราเวย์ มีให้บริการที่ห้องสมุด ศมส.

ผู้เขียนนำเสนอความคิด และพัฒนาการเรื่องวานรวิทยาในสายตาของฮาราเวย์ ใน บทบาทของนักวานรวิทยาสตรี บทความแบ่งออกเป็นสามส่วนคือ 1. ความสำคัญของดonna ฮาราเวย์ต่อวงวิชาการทั้งในระดับโลก และที่ส่งผลต่อวงวิชาการไทย 2. พัฒนาการของวานร วิทยาโดยแบ่งเป็นสามภาค ได้แก่ ภาคลึงและทุนนิยมผูกขาด: วานรวิทยาก่อนสงครามโลกครั้งที่ สอง (ศตวรรษที่ 18-19) ภาคการปลดแอกอาณานิคมและวานรวิทยาพหุประชาชาติ ว่าด้วย เรื่องวานรวิทยายุคสงครามโลกครั้งที่สองถึงศตวรรษ 1980 และวานรวิทยานอกประเทศ ตะวันตก (ญี่ปุ่น อินเดีย และมาดากัสการ์) และภาคการเมืองของความเป็นผู้หญิง: วานรวิทยา ในฐานะทฤษฎีสตรีนิยมแนวหนึ่งว่าด้วยอิทธิพลของแนวคิดสตรีนิยมที่มีต่อวานรวิทยา และ ข้อเสนอของนักวานรวิทยาแนวคิดสตรีนิยมที่มีต่อการศึกษาเพศและเพศภาวะความเป็นหญิง ในมนุษย์ 3. อธิบายความสำคัญของหนังสือเล่มนี้ใน 3 ด้าน คือ วาทศิลป์ของวานรวิทยา การเมืองเรื่องเชื้อชาติและเพศภาวะ และมานุษยวิทยาภววิทยา

สำหรับผู้ที่สนใจ หนังสือเรื่อง **Primate visions: gender, race, and nature in the world of modern science** สามารถติดต่อขอใช้บริการได้ที่ห้องสมุด ศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

4. สู่พุทธะ: ลิงจากเรื่องเล่าในนิบาตชาดก โดยศาสตราจารย์ ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ

ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวอดีตชาติพระพุทธเจ้าโคตมะ เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นลิง โดย อ้างอิงจากคัมภีร์ชาดก และอรรถกถาในมิติต่างๆ ทั้งเชิงปรัชญาศาสนา วัฒนธรรม และ ธรรมชาตวิทยา ในมุมมองว่าลิงเป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพในการสังขมบาร์มีเพื่อ การตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ โดยศึกษาจากชาดกรวม 11 เรื่องได้แก่ นพปานชาดก วานรินทชาดก (หรือกุมภิลชาดก) ตโยธัมมชาดก ตินทกชาดก สูงสูมารชาดก (หรือวานร ชาดก) ครหิตชาดก จูฬนันทียชาดก กุมภิลชาดก ภาพพหุชาดก กปิชาดก และ มหากปิชาดก

5. ชะนีมือขาว (*Hylobates lar*) และด้วงมูลสัตว์ (Coleoptera: Scarabaeidae) ลิงหางยาว (*Macaca fascicularis*) ลิงลูกผสมระหว่างลิงหางยาวและลิงวอก และลิงวอก (*M. mulatta*) จากประสบการณ์ของข้าพเจ้า โดย ดร.จรรยา เจตน์เจริญ

ผู้เขียนได้เล่าประสบการณ์การติดตามและศึกษาไพรเมต โดยการติดตามชะนีมือขาวเพื่อ เก็บมูลชะนีมาศึกษาการกระจายเมล็ดพันธุ์โดยด้วงมูลสัตว์ ณ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้เห็น ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตสองประเภทในฐานะผู้กระทำการร่วมกันในการสร้างสมดุลของระบบ นิเวศ ได้ติดตามศึกษาประชากร พืชอาหารของลิงหางยาว และได้ศึกษาลักษณะทางสัณฐาน วิทยา พันธุกรรม และพฤติกรรมทางเพศ ค้นพบว่าชะนีมือขาว มิได้ใช้ชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว ตามความรู้เดิมเสมอไป รวมทั้งเรื่องความสามารถในการปรับตัวของลิงในสภาพแวดล้อมที่ แตกต่างกันด้วย

6. การพัฒนาการทางสังคมของลูกชะนี: ปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง โดย ดร.จันทร์เพ็ญ ศรีลัมพ์

ผู้เขียนนำเสนอพัฒนาการทางสังคมของชะนีแต่ละช่วงวัยตั้งแต่วัยทารกถึงวัยหนุ่มสาว และปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัว ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับอายุของลูกชะนี เช่น วัยทารกจะมีความสัมพันธ์กับแม่เป็นหลัก วัยเด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับพี่ที่อายุใกล้เคียงกัน วัยหนุ่มสาวจะมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวน้อยลง เริ่มแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่คล้ายชะนีเต็มวัยและมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวอื่นผ่านพฤติกรรมการป้องกันอาณาเขต และการร้องเพื่อสร้างโอกาสในการหาคู่ เป็นต้น

7. Primate (Macaque) Research and Me โดยศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา มาลัย วิจิตรนนท์

ผู้เขียนเล่าประสบการณ์การทำวิจัยไพรเมตในประเทศไทย มีทั้งหมด 17 ชนิด และกล่าวถึงลิงมะแคต 6 ชนิด ได้แก่ ลิงกังเหนือ ลิงกังใต้ ลิงแสม ลิงอ้ายเจี๊ยะ ลิงหางยาวหรือลิงแสม และลิงวอก โดยให้ความสำคัญกับลิงวอกและลิงแสม เพราะเป็นลิงที่นิยมนำมาเป็นสัตว์ทดลองทางชีวการแพทย์ และทดลองเพื่อพัฒนายาและวัคซีน โดยเฉพาะวัคซีนโควิด 19 และความสำคัญของศูนย์วิจัยไพรเมตแห่งชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. Gibbon Studies in Thailand โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.วรรณ บรอดเคลมเมล นักวิชาการผู้บุกเบิกและศึกษาเกี่ยวกับชะนีในประเทศไทย

บทความนี้ได้ให้ภาพรวมเกี่ยวกับประวัติการศึกษาวิจัยชะนีในประเด็นต่างๆ ตั้งแต่การศึกษาชะนีในพื้นที่ดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยคณะนักสำรวจซึ่งนำโดย ดร.คลาเรนซ์ เรย์ คาร์เพนเตอร์ (Dr. Clarence Ray Carpenter) ต่อมามีการจัดตั้งพื้นที่การศึกษาชะนีภาคสนามที่มอสิงโต อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดย ดร.วรรณ มีข้อค้นพบและความก้าวหน้าของการศึกษาชะนีในประเด็นต่างๆ เช่น พฤติกรรมการเรียกร้อง โครงสร้างของกลุ่มที่เป็นครอบครัว ปัญหาการจำแนกสปีชีส์ พฤติกรรม การฆ่าทารก เป็นต้น ทั้งนี้การค้นพบชะนีในประเทศไทยมี 4 สายพันธุ์ จากทั้งหมด 20 สายพันธุ์ ได้แก่ ชะนีมือขาว (*Hylobates lar*) ชะนีมงกุฏ (*H. pileatus*) ชะนีมือดำ (*H. agilis*) และชะนีเซียมง (*Symphalangus Ysndactylus*)

หนังสือเรื่อง “วานรศึกษา” (Primate Studies) นี้เป็นหนังสืออันเนื่องจากการทำนิทรรศการ “Primate and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์” ณ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งกำลังดำเนินการจัดแสดงและมีกำหนดเปิดให้เข้าชมประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ หรือ ต้นเดือนมีนาคม 2565 ซึ่งรวมบทความเพื่อเล่าเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับลิงในประเทศไทยเสริมเนื้อหาในนิทรรศการให้ชัดเจนขึ้น เนื้อหาของหนังสือมีความหลากหลายทั้งเนื้อเรื่องและมุมมอง อาจไม่ใช่เรื่องง่ายที่คนหนึ่งคน ซึ่งมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างจะสามารถเข้าใจได้ในทุกบทความ ดังนั้น หนังสือเรื่องนี้เหมาะกับผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องลิงหรือวานรวิทยาในประเด็นต่างๆ เช่น วิวัฒนาการของคนกับลิง การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนกับลิง ลิงกับ

สิ่งแวดล้อม ลิงกับระบบนิเวศ เป็นต้น ซึ่งหากอ่านแล้ว ยังไม่เข้าใจ หรืออยากเรียนรู้เพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าว สามารถติดตามความคืบหน้าเพื่อเข้าชมนิทรรศการ Primate and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์ ได้ที่พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (รังสิต)

หนังสือเรื่องนี้รวมถึงหนังสือที่ว่าด้วยเรื่องมานุษยพันธุกรรมพร้อมให้บริการที่ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำหรับผู้ที่สนใจสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ห้องสมุด หรือติดต่อเพื่อขอยืมหนังสือผ่านทาง Facebook Fanpage: ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร – SAC Library และ Line: @sac-library

ผู้เขียน

อนันต์ สมมุล

บรรณารักษ์ ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

รายการอ้างอิง

Primate Studies Blog. (2565). Book Review...วานรศึกษา : Primate Studies บรรณาธิการโดย สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และ วรวิทย์ บุญไทย, สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2565. จาก [https://primatethings.com/วานรศึกษา-primatethings/](https://primatethings.com/วานรศึกษา-primate-studies/)

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ. (2565). แนะนำหนังสือ วานรศึกษา : Primate Studies. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2565. จาก <https://museum.socanath.tu.ac.th/update/แนะนำหนังสือ-วานรศึกษา-primatethings/>

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, วรวิทย์ บุญไทย ; บรรณาธิการ. วานรศึกษา : Primate Studies. กรุงเทพฯ : พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2564